

ТАҚРИЗИ

муққаризи расмӣ ба диссертатсияи Саидов Қиёмиддин Тағоймуродович дар мавзуи “Масъалаҳои ҷалби сармояи хориҷӣ ба инфрасохтор (дар мисоли инфрасохтори сайёҳии Ҷумҳурии Тоҷикистон)”, ки барои дарёфти дараҷаи илмии номзоди илмҳои иқтисодӣ, аз рӯи ихтисоси 08.00.13 - Иқтисодиёти ҷаҳон пешниҳод гардидааст.

1. Мубрамият ва зарурати баргузори таҳқиқот.

Яке аз масъалаҳои муҳим ҷиҳати инкишофи иқтисодии мамлакат ин бевосита инфрасохтори рушдкарда дар иқтисодиёти соҳаҳои он ба ҳисоб меравад. Зеро мавҷуд будани инфрасохтори тараққикарда дар давлат метавонад ба рушди истеҳсолоти миллий, сатҳи зиндагии аҳоли, ҷалби инвеститсия ва сайёҳони хориҷӣ, баландшаваии мавқеи мамлакат дар радабандиҳои ҷаҳонӣ ва амсоли инҳо таъсири мусбӣ расонад.

Бояд зикр кард, ки дар баробари дигар мушкилиҳои дар соҳаи сайёҳӣ мавҷудбуда дар мамлакат, инфрасохтори сусти тараққикарда низ аз ҷониби мутахассисон қайд карда мешавад. Дар шароити имрӯзаи Ҷумҳурии Тоҷикистон афзоиши сармоягузориҳои ҳам дохилӣ ва ҳам хориҷӣ дар соҳаи сайёҳӣ хеле мубрам мебошад. Мавҷуд будани инфрасохтори пешрафтаи соҳаҳои иқтисодиёти мамлакат ин шаҳодати мустаҳкам гардидани суботи макроиқтисодӣ, инчунин, рушди самараноки соҳаҳои иқтисодии мамлакат ва зиёд шудани шумораи сайёҳони хориҷӣ ба давлат мебошад.

Дар адабиёти илмӣ бахшо дар бораи ҷалби сармояи хориҷӣ ба иқтисодиёти миллий ва иштироқи фаъолони кишвар дар ҷараёнҳои ҳаракати байналмилалӣ сармоя, ноил гардидан ба ҳадафҳои стратегии кишвар, махсусан, ҷалби сармояи хориҷӣ ба инфрасохтори сайёҳӣ зиёданд. Концепсияи иқтисодиёти рӯ ба инкишоф, ки бо масъалаҳои норасоии сармоя дар бозори дохилӣ ва бозори байналмилалӣ сармоя вобаста мебошад, инчунин дар шароити рақобати шадид арзи вучуд дорад ва барои мамлакатҳо дар самти бунёди инфрасохтори иҷтимоию иқтисодӣ, иншооти истеҳсолӣ ва баланд бардоштани рақобатпазирии молу хизматрасониҳо ҷалб намудани сармояи хориҷӣ зарур мебошад, ки аз муҳимияти мавзуи таҳқиқот шаҳодат медиҳад. Бинобар ин, омӯзиши масъалаҳои ҷалби сармояи хориҷӣ ба инфрасохтори умумӣ ва сайёҳӣ татқиқоти ба маврид буда, дар оянда навагонҳои татқиқот метавонанд

дар коркард ва қабули барномаҳои давлатӣ дар самти бунёди инфрасохтори рушдѐфта ва пешрафти иқтисодии мамлакат мусоидат намоянд.

2. Дарачаи асоснок ва саҳеҳ будани натиҷаҳои илмӣ, хулоса ва тавсияҳое, ки дар диссертатсия оварда шудаанд.

Дар раванди ҳалли илмии масъалаҳои дар диссертатсия гузошташуда муаллиф омӯзиши таҳавуллоти назарияҳои олимони дохилию хориҷро дар баҳши ҷалби сармояи хориҷӣ ба ташаккули инфрасохтори сайёҳӣ васеъ истифода намудааст. Дар диссертатсия асоснок карда шудааст, ки ақидаҳои назариявӣ бо ҳам наздик бошанд ҳам, аммо новобаста ба ин дар мактаби классикон ва навклассикон бештар тавачҷуҳ ба озодии ҳаракати ин омили истехсолот, дар мактаби монетаристҳо аҳамияти ҷалби сармояи хориҷӣ дар шароити норасоии воситаҳои худии молиявӣ дар кишвари қабулқунанда баррасӣ карда шудааст.

Асоснокии хулосаву пешниҳодҳои дар диссертатсия омада аз он шаҳодат медиҳанд, ки муаллиф асарҳои бунёдии олимони иқтисоддони ватаниву хориҷро дар соҳаи сармоягузорӣ ва инфрасохтор эҷодкорона истифода бурда, ақидаҳои илмиро дар самти ҷалби сармояҳои хориҷӣ ба ташаккули инфрасохтори рушди сайёҳӣ мавриди омӯзиши амиқ қарор додааст. Равияҳо ва нуктаи назари олимони аз рӯйи ақидаи муаллиф ҳамдигарро такрор ё пурра менамоянд ва танҳо назарияҳои давраҳои пеш сабабҳои бавучудоии ин зухуротро баҳо медоданд. Инчунин, муаллиф мафҳум, намудҳо ва объектҳои инфрасохторро таҳқиқ намуда, се хусусияти асосии он, аз ҷумла, гуногуннамудӣ, ниёз ба маблағгузорию доимӣ ва бо мақсади рушди он ҳамкорӣ ва тавсеаи робитаҳо байни кишварҳоро ҷудо намудааст.

Бояд қайд кард, ки дар раванди таҳқиқот муаллиф аз усулҳои таҳлили системавӣ, таҳлилу муқоиса, иқтисодию оморӣ, моделсозӣ, абстраксии мантиқӣ, таҳлилу синтез, тарҳрезии риёзиву иқтисодӣ ва мушоҳидаҳо истифода намудааст.

Заминаҳои назариявӣю методологии таҳқиқотро асарҳои олимони хориҷию ватанӣ оид ба масъалаҳои ҳаракати байналмилалӣ сармоя, вазъи ҷалби воситаҳо ба рушди инфрасохтор, аз ҷумла, сайёҳӣ, таҷрибаи андӯхташуда дар ин самт, таҳлили лоиҳаҳои сармоягузорию инфрасохторӣ ташкил додаанд. Ба сифати сарчашмаҳои иттилоотии таҳқиқоти диссертатсионӣ санадҳои меъёрию ҳуқуқии мақомотҳои давлатӣ, маводи Вазорати рушди иқтисод ва савдои Ҷумҳурии Тоҷикистон, Кумитаи рушди сайёҳии назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, маълумотҳои Агентии омори назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030, Стратегияи рушди сайёҳӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030 ва инчунин захираҳои иттилоотии “Интернет” истифода бурда шудаанд.

Дар ҷараёни шиносӣ бо кор қайд кардан зарур мешуморем, ки муаллиф хеле моҳирона бо адабиёти илмӣ доир ба мавзӯи таҳқиқот

рафтор кардааст, мустақилона далелҳои оморӣ ва натиҷаҳои таҳқиқоти шахсии худро дар раванди натиҷабардорӣ коркард ва таҳлил намудааст ва инчунин мустақилона маълумотҳои омориро вобаста ба мақсади таҳқиқот ҷамоварӣ, коркард ва таҳлил намудааст.

3. Мутобиқати диссертатсия ба ихтисосҳо ва самтҳои илм, ки аз рӯйи онҳо диссертатсия ба ҳимоя пешниҳод шудааст.

Мавзӯи диссертатсия ба бандҳои зерини шиносномаи феҳристи ихтисосҳои КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз рӯйи ихтисоси 08.00.13 – Иқтисодиёти ҷаҳон мувофиқат мекунад: банди 15. «Ҷараёнҳои (селҳои) байналмилалӣ сармояи қарзӣ, инвеститсияҳои мустақим ва портфелӣ, проблемаҳои танзими онҳо дар сатҳи миллӣ ва фаромиллӣ»; банди 22. «Инкишофи инфрасохтори байналмилалӣ нақлиётӣ ва телекоммуникатсияҳо, нақши онҳо дар байналмилалӣ робитаҳои хоҷагии ҷаҳонӣ»; банди 26. «Манфиатҳои иқтисодии берунии Тоҷикистон дар бозори ҷаҳонӣ ва дар муносибат бо кишварҳои алоҳида ва гурӯҳи кишварҳо. Проблемаҳои геоиқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистон, афзалиятҳои стратегияи он ва дурнамои фаъолияти иқтисодии берунӣ».

4. Саҳеҳӣ ва навгонии илмӣ тадқиқот ва натиҷаҳои гирифташуда.

Навгониҳои илмӣ таҳқиқот асосноккунии назариявӣ ва методӣ оид ба афзалиятҳои ҷалби сармоя ба рушди инфрасохтори сайёҳӣ дар Тоҷикистон ва пешниҳоди ҳамкориҳои минтақавӣ бо як қатор мамлакатҳо дар ин самт мебошад.

Ба андешаи мо, унсурҳои навгонии таҳқиқоти диссертатсионӣ, ки муаммоҳои илмӣ аз тарафи муаллиф гузошташударо хеле саҳеҳ тавсия медиҳанд, чунинанд:

- рушди назариявии ҳаракати байналмилалӣ сармоя ва асосҳои методии гурӯҳбандии шаклҳои он аз нуктаи назари назорати объекти сармоягузорӣ асоснок карда шудаанд;

- номукаммалии методикаи дақиқии сарҳадоти инфрасохтор, аз ҷумла, инфрасохтори сайёҳӣ, муайян карда шуда, асоснок карда шудааст, ки инфрасохтори умумӣ ва сайёҳӣ дар маҷмӯъ, вобаста ба васеъшавии доираи фаъолият ва талаботи инсон, рушди технологиву низоми иттилоотӣ ба сармоягузориҳои доимӣ эҳтиёҷ доранд;

- дар асоси таҷрибаи рушди инфрасохтори сайёҳии мамлакатҳои мутараққӣ ва рӯ ба инкишоф аниқ карда шудааст, ки барои ҳамгирии ҳадафноки Тоҷикистон ба иқтисодиёти ҷаҳон рушди инфрасохтори нақлиётӣ энергетикӣ, сайёҳӣ ва дигар инфрасохтор дар ҳамбастагӣ бо кишварҳои Осиёи Марказӣ ва Қафқоз зарур ба ҳисоб меравад;

- заминаҳои воқеии сармоягузорӣ ба инфрасохтори сайёҳӣ дар мамлакатҳо дарназардошти стратегияи рушди соҳа муайян карда шудааст. Инчунин асоснок карда шудааст, ки алоқамандии ҳаҷми сармоягузориҳои мустақими хориҷӣ ба инфрасохтори сайёҳӣ касри калони

сармоягузорӣ ба инфрасохтор дар Тоҷикистон ва номукаммалии методикаи баҳисобгирии лоиҳаҳои сармоягузори давлатро дар ин самт муайян мекунад;

- сатҳи амалишавии стратегияи сайёҳӣ ва ноил шудан ба индикаторҳои пешбинишуда ва зарурати гузаронидани ислоҳоти институтсионалӣ дар самти ҷалб ва истифодаи сармояи хориҷӣ барои рушди инфрасохтор ва беҳтар намудани инфрасохтори сайёҳӣ дар мамлакат асоснок карда шудааст;

- имкониятҳои татбиқи лоиҳаҳои мештарак дар самти ташаккули инфрасохтори сайёҳии мамлакат аниқ карда шуда, самти беҳтар намудани фазои сармоягузорӣ, рушди инфрасохтори "сабз" ҳамчун самти асосии стратегияи соҳаи сайёҳӣ ҷиҳати ҷалби васеи сармояи хориҷӣ асоснок карда шудааст.

5. Аҳамияти илмӣ, амалӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоии натиҷаҳои диссертатсия бо нишон додани тавсияҳо оид ба истифодаи онҳо.

Аҳамияти илмии таҳқиқоти диссертатсионии мазкур аз он иборат аст, ки назарияҳои дар диссертатсия шаклгирифта заминаи ташаккулёбии минбаъдаи раванди ҷалби сармояи хориҷӣ ба инфрасохтори Ҷумҳурии Тоҷикистон дар замони такмили муносибатҳои иқтисодии байналхалқӣ гардида, аз тарафи кормандони илмии соҳаи сайёҳӣ имкони истифодашавӣ дорад. Ҳамчунин, асосҳои назариявии қори диссертатсионӣ барои беҳтар намудани фазои сармоягузорӣ дар мамлакат, рушди инфрасохтори "сабз" ҳамчун самти асосии стратегияи соҳаи сайёҳӣ ҷиҳати ҷалби васеи сармояи хориҷӣ интиҳоб карда шавад.

Аҳамияти амалии таҳқиқоти диссертатсияи тақризшаванда дар он ифода мегардад, ки натиҷаҳои он барои коркарди механизмҳои ҳамкорӣ дар самти ҷалби сармояи ниҳодҳои байналмилалӣ, инвесторон дар рушди инфрасохтори соҳа, методикаи баҳисобгирии лоиҳаҳои сармоягузори давлатӣ, такмили сохтори ҷалб ва истифодаи сармоя, кумаки беруна ба рушди инфрасохтор, инчунин, барои амалӣ намудани принципи инфрасохтори "сабз" дар мамлакат ҷиҳати ҷалби бештари сармоя татбиқшаванда буда, ҳулосаҳо ва тавсияҳои асоснокшуда метавонанд мустақиман зимни пиёда кардани Стратегияи давлатии рушди инфрасохтор ва сайёҳӣ мавриди истифода қарор дода шаванд.

Тавсияҳои дар диссертатсия коркардшуда оиди такмили механизми ҳамкорӣ дар самти ҷалби сармояи хориҷӣ, ниҳодҳои байналмилалӣ, соҳбкорони ватанӣ дар рушди инфрасохтори иқтисоди миллӣ, такмили методикаи баҳисобгирии лоиҳаҳои инвеститсионӣ асоснок кардашуда мебошанд.

6. Тавсифи умумии кори диссертатсионӣ

Сохтори кор, гузориши мақсад ва мантиқии алоқамандии онҳо тасдиқ мекунад, ки муаллиф масъалаҳои гузошташударо амиқ дарк намуда, муаммоҳои ҷалби сармояи хориҷиро ба инфрасохтори сайёҳӣ аниқ намуда, асосҳои назариявӣю методии ҳалли онҳоро коркард намудааст.

Кори диссертатсионӣ аз муқаддима, се боб, хулосаву пешниҳодҳо ва рӯйхати адабиёти истифодашуда иборат аст. Диссертатсия дар ҳаҷми 166 саҳифаи ҷопи компютерӣ пешниҳод шуда, фарогири 20 ҷадвал ва 10 расм мебошад.

Дар муқаддима муобрамияти таҳқиқот, асоснокӣ, ҳадафу вазифаҳо, навгониҳои илмӣ ва аҳамиятнокии амалии натиҷаҳои бадастовардашуда мухтасар пешниҳод шудаанд.

Дар боби якум - “Ҷамбаҳои назариявӣ ва методии ҷалби сармояи хориҷӣ ба инфрасохтор” (сах.16-64) ҷамбаҳои назариявӣю амалии раванди ҷалби сармояи хориҷӣ ба инфрасохтор мавриди омӯзиш ва таҳқиқ қарор дода шудааст.

Бо дарназардошти таснифоти инфрасохтор ба андешаи унвонҷӯ, дар таркиби инфрасохтор инфрасохтори нақлиётӣ, муҳандисӣ, инфрасохтори ҷойгиркунонӣ, маишӣ ва логистика, инфрасохтори иттилоотӣ ва таълимӣ, иҷтимоӣ, табиӣ ва инфрасохтори инноватсиониро низ ҷудо кардан мумкин аст. Дар асоси таҳқиқот муаллиф ба хулосае омадааст, ки инфрасохтори сайёҳӣ аз инфрасохтори умумии иқтисодӣ қариб фарқ надорад. Зеро муаллиф қайд менамояд, ки ҳамаи намуди инфрасохтор ба ин ё он восита ба сайёҳӣ алоқаманд мебошад ва дар таҷрибаи амалии кишварҳои ҷаҳон зерин мафҳуми инфрасохтори сайёҳӣ инфрасохтори умумии иқтисодӣ миллиро фаҳмидан мумкин аст (сах. 38).

Ақидаи муаллифӣ оид ба мафҳуми инфрасохтор низ пешниҳод гардидааст ва инфрасохтор ҳамчун маҷмуи сохтору соҳаҳо, механизму ҷораҳо, объектҳо, дорониҳои моддиву маънавӣ ва зеҳнӣ ба ҳисоб меравад, ки алоқамандии мутассили субъектҳо (ҳочагидорӣ, бозорҳо, соҳаҳо), фаъолияти мусоиду рушди низоми муайяни иқтисодиву иҷтимоӣ (молиявӣ, сармоягузорӣ, истеҳсоли, хизматрасонии сайёҳӣ, робитаҳои беруни-иқтисодӣ ва ғайра) ва баланд бардоштани самаранокии онро таъмин менамояд (сах. 38-39).

Муаллиф дар диссертатсия таҷрибаи кишварҳоро доир ба рушди инфрасохтор ва ҷалби сармояи дохилию хориҷӣ ба он таҳлил намуда, ҷиҳати татбиқ намудани баъзе хислатҳои он дар Тоҷикистон қайд менамояд. Аз таҷрибаи Хитой истифодаи васеи дастовардҳои илму техника дар бунёди инфрасохтор, гузариши инфрасохтори сатҳи аввалия ба инфрасохтори пешқадам ва роҳи ҷалби сармоя ба он, аз таҷрибаи Сингапур инфрасохтори рушди соҳибкорӣ бо шароити имтиёзноки

фаъолият, аз Чопон баробар инкишоф ёфтани инфрасохтори иҷтимоӣ дар шаҳру деҳот, аз таҷрибаи Қазоқистон раванди кластерикунонии инфрасохтор, махсусан, инфрасохтори сайёҳӣ барои Тоҷикистон муҳим арзёбӣ мегарданд (сах. 57).

Инчунин, дар диссертатсия таҳлили таҷрибаи кишварҳо дар самти рушди инфрасохтор, алаҳқусус, сайёҳӣ гузаронида шуда зарурати қонеъ гардонидани талабот ба инфрасохтори муосир барои рушди баҳши сайёҳӣ асоснок карда шудааст. Муаллиф аниқ намудааст, ки агар дар кишварҳои мутараққӣ сармоягузорӣ бештар бо ҷалби сармояи давлатӣ ва баҳши хусусӣ ба роҳ монда шавад, пас кишварҳои рӯ ба инкишоф ва султараққӣ асосан ба сармояи созмонҳои молиявӣ байналмилалӣ ва кишварҳои шарик эҳтиётдоранд (сах. 58). Дар баробари ин, муаллиф ба чунин хулоса омадааст, ки низоми ҷаҳонӣ сармоягузорӣ ба инфрасохтор бо қаср рӯ ба рӯ буда, эҳтиётоти воқеӣ ба сармоягузорӣ дар қисми бештари кишварҳои рӯ ба инкишоф ба пуррагӣ қонеъ намегардад (сах. 63).

Ақидаи десертант дар он аст, ки дар самти ислоҳоти институтсионалӣ ҷиҳати самаранок ба роҳ мондани сармоягузориҳо ба инфрасохтор ташкили Вазорати рушди инфрасохтори Ҷумҳурии Тоҷикистон зарур мебошад. Зеро таҷрибаи ташаккули аксари кишварҳои нишон медиҳад, ки танзими соҳа дар шакли як вазорати алоҳида самараноктар мебошад ва айни замон бошад инфрасохтор дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ба таври мутамарказ идора намешавад.

Дар боби дуюми қори диссертатсионӣ - “Таҳлили раванди ҷалби сармояи хороҷӣ ба инфрасохтори Ҷумҳурии Тоҷикистон” (сах.65-108) вазъи муосири татбиқи лоиҳаҳои сармоягузориҳои давлатӣ ба инфрасохтор бо дарназардошти самтҳои афзалиятноки рушди ҳамкориҳои Тоҷикистон бо кишварҳои Осиёи Марказӣ таҳлил карда шудааст. Инчунин, дар он масъалаи ҳолати татбиқи лоиҳаҳои сармоягузориҳои давлатӣ дар соҳаи инфрасохтор оварда шуда, таҳлили самтҳои афзалиятноки рушди сармоягузорӣ ба инфрасохтор, вазъ ва имконияти сармоягузориҳои мустакими хориҷӣ ба инфрасохтори сайёҳии Тоҷикистон арзёбӣ гардидааст.

Дар диссертатсия муаллиф дар зимни таҳлил ба хулосае меояд, ки ҳаҷми қалони талабот ба маблағгузориҳои лоиҳаҳо ташаккул ёфта, қасрро низ зиёд мегардонад ва аз ин рӯ, зарур аст, ки дар барномаҳои давлатии сармоягузориҳои лоиҳаҳои сарчашмаи маблағгузориашон аниқ шуда ворид карда шаванд. Танҳо дар ин ҳолат муайян кардани самарани лоиҳаҳои инфрасохторӣ дар кишвар имконпазир аст (Саҳ.74-75).

Арзёбии самтҳои афзалиятноки рушди сармоягузорӣ ба инфрасохтор ҳамчун асоси ташаккули ҳамкориҳои Тоҷикистон бо кишварҳои Осиёи Марказӣ имкон фароҳам овардааст, ки ба чунин хулосаи амиқ расад. Муаллиф асоснок намудааст, ки ҳамбастагии иқтисодиву тижоратии байни кишварҳои Осиёи Марказӣ ва Қафқоз дар сатҳи паст қарор дошта, онҳо қаламрави ҳамдигарро асосан барои содирот намудани молу хизматрасонӣ ба кишварҳои Россия, Хитой, Туркия,

Иттиҳоди Аврупо ва дигар кишварҳо истифода мебаранд. Инфрасохтори мавҷуда ҳанӯз барои тавсеаи ҳамгирии байниҳамдигарии онҳо кофӣ нест. Истифодаи имконоти нақлиёти хушкӣ (роҳи оҳан) ва ҳавоӣ дар кишварҳо нобаробар буда, аз он гувоҳӣ медиҳад, ки рушди инфрасохтори чунин нақлиёт сармоягузори калонро тақозо менамояд.(Саҳ.91).

Аниқ карда шудааст, ки дар кишвар методологияи омили сайёҳӣ, махсусан, инфрасохтори сайёҳӣ мукамал набуда, таҳқиқи иловагиро талаб менамояд ва инчунин усулҳои арзёбии ченакҳои соҳа то ҳол ташаккул наёфтааст. Муаллиф аниқ намудааст, ки инфрасохтор дар заминаи табиӣ дар Тоҷикистон бо мавҷудияти захирашон калон тавсиф меёбад ва вобаста ба хусусияти табиӣ, ҷойгиршавӣ ва имконияти мавзӯҳо онро минтақабандӣ намуда, захираҳоро вобаста ба имконияти рушди ин ё он намуди сайёҳӣ дар доираи минтақаҳои табиӣ-иқтисодӣ гурӯҳбандӣ кардан имконпазир аст. Бинобар ин, асоснок шудааст, ки инфрасохтор бояд барои сайёҳҳои эҳтимолӣ диққатҷалбкунанда ва минтақаи интихобшуда ба самти сайёҳӣ мувофиқ бошад (Саҳ.106-107).

Дар боби сеюми диссертатсия - “Афзалиятҳои стратегии сармоягузори хориҷӣ ба инфрасохтори сайёҳии Ҷумҳурии Тоҷикистон” масъалаи таҳкими заминаҳои институтсионалии ҷалби сармоягузориҳо ба инфрасохтори сайёҳии Тоҷикистон мавриди баррасӣ қарор гирифта, беҳтар гардонидани фазои сармоягузорӣ ва рушди инфрасохтори “сабз” дар Тоҷикистон ҳамчун афзалияти стратегӣ коркард ва пешниҳод карда шудааст. Ба ақидаи муаллиф зарур аст, ки як ниҳоди ягонаи ҳамоҳангсозӣ дар сохтори Ҳукумати кишвар таъсис дода шавад (Саҳ.114-115). Муаллиф зикр менамояд, ки рушди сайёҳӣ ва инфрасохтори сайёҳӣ дар доираи минтақа бояд тавассути шарикии минтақавӣ ба роҳ монда шавад. Илова бар ин, аниқ карда шудааст, ки агентҳо ё институтҳои мусоидаткунанда ба сармоягузориҳо на ҳама вақт метавонанд сиёсати давлатиро тағйир диҳанд, ё ба ин ё он тартиб таъсир расонанд (Саҳ.124-125). Аз ҷониби муаллиф асоснок карда шудааст, ки яке аз афзалиятҳои стратегии сармоягузори хориҷӣ ба инфрасохтори сайёҳии Ҷумҳурии Тоҷикистон беҳтар гардонидани фазои сармоягузорӣ ба рушди инфрасохтори “сабз” ҳисобида шавад. Инчунин, аниқ карда шудааст, ки сармоягузорӣ ба инфрасохтори “сабз” дар сурати истифодаи васеи технологияи муосир ва инноватсионӣ самараи калон ба вучуд меорад (Саҳ.139-140).

Дар хулоса им(Саҳ.145-158) натиҷаҳои асосии илмии таҳқиқоти диссертатсионӣ ҷамъбаст карда шудааст.

7.Эродҳо ва ҳолатҳои баҳсталаб доир ба шаклгирии диссертатсия.

Ба андешаи мо дар диссертатсияи тақризшаванда дар баробари ҷанбаҳои мусбӣ баъзе камбудҳои алоҳида, андешаҳои баҳсталаб ба назар мерасанд ва баъзеи онҳоро қайд кардан лозим мешуморем, ба монанди:

Дар боби якуми диссертатсия муаллиф бештар назарияҳо, шаклҳо ва равияҳои асосии ҳаракати байналмилалии сармояро баррасӣ намуда, ба масъалаҳои методи ҷалби сармоя ба инфрасохтор таваҷҷуҳ камтар намудааст. Дар бобҳои дигар низ вобаста ба хусусияти ҷалби сармояи хориҷӣ ба инфрасохтор бештар мебуд аз рӯи услуби методи дар боби якум баррасикардаи масъала диққат дода мешуд.

1. Мувофиқи вазифаҳои гузошташуда дар диссертатсия таҳқиқи тамоюлоти асосии ҳаракати байналмилалии сармоя ва арзёбии хусусияти ҷараёни сармоягузорӣ ба инфрасохтор дар ҷаҳон гузаронида шудааст. Аммо тамоюлҳои солҳои охир бо тамоюли давраҳои пеш фарқ карда нашудааст ва хусусияти ҷараёни сармоягузорӣ ба инфрасохтор дар Тоҷикистон кам баррасӣ шудааст.

2. Дар диссертатсия ақидаҳои олимони хориҷӣ ва ватанӣ оид ба таҳаввулоти назарияи сармоягузорӣ, ҳамзамон, сармоягузорӣ ба инфрасохтор оварда шудаанд, аммо оиди эътироф ё назари мунаққидона доштани муаллиф нисбати онҳо кам дида мешавад.

3. Дар боби дууми кори диссертатсионӣ таҳлили вазъи сармоягузорӣ ба инфрасохтор дар Ҷумҳурии Тоҷикистон пешниҳод карда шудааст. Мутаассифона дар қор таҷрибаи фаъолияти минтақаҳои озоди иқтисодии мамлакат оид ба ҷалби сармоягузорӣ ба инфрасохтор таҳлил нашудааст.

4. Хуб мебуд, агар муаллифи диссертатсия оид ба амалишавии барномаву стратегияҳо ва лоиҳаҳои сармоягузори давлатӣ дар самти инфрасохтор дар Тоҷикистон таҳлил гузаронида, дар самти баланд бардоштани самаранокии онҳо дар рушди соҳаи сайёҳӣ пешниҳодҳо менамуд.

5. Дар қор баъзе ибораҳо ва ҷумлаҳои таҳрирталаб ба назар мерасанд.

Таъкид кардан зарур аст, ки эродҳои зикргардида хусусияти тавсиявӣ дошта, аҳамияти илмӣ ва амалии диссертатсияро паст намекунанд.

8. Мувофиқати диссертатсия ба “Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ”.

Дар маҷмуъ, бояд қайд кард, ки кори диссертатсионии мазкур таҳқиқоти илмии мустақилона ва ба пуррагӣ анҷомёфта буда, навгонии илмӣ ва амалиро дар худ таҷассум менамояд.

Автореферат ва қорҳои аз ҷоп баровардаи муаллиф дар худ таркибу мундариҷаи асосии диссертатсия ва навгонии илмӣ онро ифода

мекунанд. Диссертатсия сохтори мантиқан мукамал дошта, натиҷаҳои бадастовардаи муаллиф арзиши илмӣ доранд, ки асосҳои назариявӣю амалии ҷалби сармояи хориҷӣ ба инфрасохторро тараққӣ медиҳанд.

Диссертатсияи тақризшаванда дар мавзӯи “Масъалаҳои ҷалби сармояи хориҷӣ ба инфрасохтор (дар мисоли инфрасохтори сайёҳии Ҷумҳурии Тоҷикистон)” аз рӯи натиҷаҳои илмӣ ва амалии худ ҷавобгӯи талаботҳои банди 31 ва 33-и “Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ”, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, №267 тасдиқ гардидааст, таҳия карда шудааст. Бинобар ин арзанда аст, ки ба муаллифи кори диссертатсионии номбаршуда Саидов Қиёмиддин Тағоймуродович дараҷаи илмӣ-номзади илмҳои иқтисодӣ аз рӯи ихтисоси 08.00.13- Иқтисодиёти ҷаҳон дода шавад.

Муқарризи расмӣ:

Профессори кафедраи назарияи иқтисодӣ
ва иқтисоди ҷаҳони Донишгоҳи Славянии
Россия ва Тоҷикистон, доктори илмҳои
иқтисодӣ, профессор, академики Академияи
байналхалқии мактабҳои олии

→ Комилов С.Ҷ.

Имзои Комилов С.Ҷ.-ро тасдиқ мекунам.
Сардори шӯбаи кадрҳои Донишгоҳи
Славянии Россия ва Тоҷикистон

Рахимов А.А.

Суроға: 734025, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
ш. Душанбе, кӯчаи М. Турсунзода 30.
<http://www.rtsu.tj/> ru/ (992) 37, 221-75-50